

Foar de parse: allinne útsprutsen tekst jildt

Taspraak fan deputearre Jannewietske de Vries by de ynstallaasje fan de Fryske kanonkommisje op 25 oktober 2007 yn Tresoar, Ljouwert

Achte oanwêzigen,

Fan herte wolkom by dizze offisjele ynstallaasje en presintaasje fan de kommisje dy't de Fryske ûnderwiiskanon gearstalle sil. Ik sil aanst wat djipper yngean op it hoe en wêrom fan de Fryske kanon mar ik wol jim earst graach in koart ferhaal fertelle:

“Op in hoekterp oan 'e Middelsee by Mantgum, stie yn 'e sechtjinde, santjinde en de earste helte fan de achttjinde ieu de State Hoxwier. Op dy state wennen, yn 'e twadde helte fan de sechtjinde ieu, Seerp van Galama en syn frou His van Botnia. Dy Seerp van Galama warde him behoarlik tsjin de Spanjoalen en hat yn 'e tachtichjierrige oarloch in wichtige rol spile. Sa moast er nei it tekenjen fan it Verbond der Edelen yn 1566 foar de rie ferskine yn Brussel. Hy gie net en stjoerde syn advokaten. Dat wie in goede set, want syn broer Hartman van Galama en sweager Sjoerd van Beyma dy't al giene, einigen yn 1568 op it skavot, yn itselde jier dat de tachtichjierrige oarloch begûn.

Seerp van Galama moast yn 1572 fanwegen dy oarloch mei syn frou en húshâlding flechtsje nei it Dútske Emden; it wie net feilich mear op Hoxwier.

Yn 1576 kaam er werom op Hoxwier en een jier letter waard er grytman fan Baarderadiel (tegearre mei it eardere Hinnaarderadiel opgien yn it hjoeddeistige Littenseradiel).

De nammen fan Seerp en His binne werom te finen yn de Mantgumer strijtnammen Seerp van Galamawei en de His van Botnialeane. Seerp van Galama is begroeven yn de Mantgumer tsjerke, dêr't syn grêfstien noch altyd leit.”

Foar in learling fan de basisskoalle yn Mantgum soe dit ferhaaltsje –fansels yn it Frysk ferteld troch juffrou of master- in aardige yngong wêze foar it tema “De Tachtichjierrige Oarloch”.

Op it stuit bart soks te min yn it ûnderwiis; yn de measte metoaden wurdt allinne it nasjonale en ynternasjonale ferhaal ferteld. Ik fyn: Ferlis it perspektyf fan skiednislessen mear nei de eigen regio. De werkenberens foar bern wurdt der grutter fan en faaks fine learlingen it ek nijsgjirriger. In eigen, Fryske kanon, soe der foar soargje kinne dat dizze oanpak faker yn de praktyk brocht wurde sil.

Op acht dagen nei hjoed presys in jier lyn presintearre de kommisje Van Oostrom har nasjonale kanon oan doetiidsk ûnderwiisminister Van der Hoeven.

Myn foargonger, Bertus Mulder, hat der by professor Van Oostrom op oanstien yn de kanon ek omtinken te jaan oan de regio, oan Fryslân, oan de Fryske taal en kultuer.

Yn it rapport mei oanrikkemandaasjes brekt de kommisje Van Oostrom in lâns foar “lokale en regionale foarmen fan de kanon”.

Neffens de kommisje is der in soad foar te sizzen om yn it ûnderwiis, om sawol psychologyske as praktyske redenen, de nasjonale kanon in lokale of regionale fertaling te jaan”. Wat de nasjonale kanon neffens de kommisje noait dwaan mei, is it “verdonkeremanen van het erfgoed om de hoek”. Dat de kommisje dy oanbefellings die, is te tankjen oan it pleit fan myn foargonger Bertus Mulder. It Kolleezje fan Deputearre Steaten fan Fryslân nimt dizze oanbefellings fan de kommisje Van Oostrom graach oer en wol sadwaande graach ta in Fryske ûnderwiiskanon komme.

Der is noch in oare goede reden om ta in Fryske kanon komme te wollen en dat is de Bestjoersôfspraak Fryske Taal en Kultuer 2001-2010 (BFTK) tusken de provinsje en it Ryk.

Yn it earste kêst fan de Bestjoersôfspraak is te lêzen dat Ryk en provinsje der op ta sjogge dat yn alle beliedsnota's dy't te krijen hawwe mei it wurkingsfjild fan de bestjoersôfspraak, omtinken jûn wurdt oan de konsekwinsjes fan de beliedsfoarnimmens foar de Fryske taal.”

Dêrby moat ek rekkening hâlden wurde mei de troch Nederlân ûnderskreaune bepalings yn it Europeesk Hânfêst.

Troch yn neifolging fan de nasjonale kanon in Fryske kanon te ûntwikkeljen, wurdt rjocht dien oan de útfiering fan dit kêst fan de Bestjoersôfspraak. Dêrom hat it Kolleezje yn maart besletten jild frij meitsje te wolle foar it yn wurking stellen fan in ûnôfhinklike kommisje, dy't ferantwurdlik is foar de ûntwikkeling fan in Fryske ûnderwiiskanon. Provinsjale Steaten fûnen dat ek in goed idee, en stimden yn har junygearkomste yn mei ús foarstel.

Wy hawwe âld-bestjoersfoarsitter fan Cedin, de hear Rinze Boersma, ree fûn nei te tinken oer de opset fan in Fryske kanon en de gearstalling fan in kommisje dy't sa'n kanon gearstalle moatte soe. Ik bin bliid dat er dêr goed yn slagge is, sadat ik hjoed yn 'e gelegenheid bin om de Fryske kanonkommisje offisjeel te ynstallearjen. Ik wol dat dwaan troch de opdracht oan de kommisje te formulearjen.

By it gearstallen fan de Fryske kanon soe de kommisje neffens it Kolleezje mei de folgjende saken rekken hâlde moatte:

1. It ferhaal fan de Fryske skiednis moat net allinne beheind bliuwe ta de kontekst fan de eigen regio. Der moat in dúdlike ferbining lein wurde mei lyksoartige histoaryske ûntwikkelings yn nasjonaal, Europeesk en ynternasjonaal ferbân. Fryslân, Nederlân, Europa en de wrâld.
2. Tagelyk biedt dizze oanpak ek de mooglikheid om it unike en Fryskeigene dúdlik del te setten. It Kolleezje giet der boppedat fan út dat de kommisje gebrûk makket fan in yntegraal-histoaryske oanpak, wêrby't ek omtinken jûn wurdt oan bygelyks kultuerskiednis en letterkunde.
3. De klam leit op de brûkberens fan de kanon yn it ûnderwiis. Dêrby moat ek rekken hâlden wurde mei de keardoelen fan de ferskillende fakken yn it basisûnderwiis en de ûnderbou fan it fuortset ûnderwiis. Sadwaande kin de kanon oan de iene kant dyselde keardoelen beynfloedzje as se wer op 'e nij fêststeld wurde. Oan de oare kant kin de kanon brûkt wurde by de ûntwikkeling fan nije lesmetoaden, dy't ommers ek fan dyselde keardoelen útgean.

Ik bin dan ek bliid dat de kanonkommisje lykas Boersma dy aanst oan jim foarstelle sil, net allinne bestiet út wittenskippers, mar ek út minsken út de ûnderwiispraktyk, út de ûnderwiisbegelieding en learkrêften út it basis- en fuortset ûnderwiis.

Wat dat oanbelanget hat de Fryske kanonkommisje neffens my in streekje foar op de nasjonale kanonkommisje.

4. De kanon moat in ramt jaan foar de breed dielde kultuerhistoaryske kennis en kunde oer Fryslân yn de nasjonale en ynternasjonale kontekst. Tagelyk moat de pedagogysk-didaktyske helberens fan ien en oar net út it each ferlern wurde. Neffens it Kolleezje moat der yn ferbân mei in suksesfolle ynfiering yn it ûnderwiis ek soarge wurde foar oansprekkend multymediaal materiaal.
5. De Fryske kanon slút kwa opset en oanpak oan by de nasjonale kanon. Dat betsjut dat útgien wurdt fan in x-tal ikoanen út de Fryske skiednis (in ikoan is in persoan of in barren). Dy foarmje wer de oanlieding foar it fertellen fan in koart ferhaal, de skiedkundige kontekst. Ikoan en ferhaal foarmje tegearre in finster. Oan sa'n finster moat fierder noch taheakke wurde saneamde Fertakkings (suggestjes foar ferdjipping en ferbreiding) en Ferwizings. By dy lêste kategory kin tocht wurde oan ferwizings nei relevante jeugd- en eftergrûnliteratuer, ynformative websides en suggestjes foar mooglike ekskurzjes dy't ferbân hâlde mei it ûnderwerp fan it finster. Dizze oanpak fergruttet de brûkberens fan de kanon yn it ûnderwiis, dêr't de nasjonale kanon ek brûkt wurdt.

Boppedat kin de Fryske skiednis sa de nasjonale kanon beynfloedzje. In kanon is ommers gjin statysk gehiel; de nasjonale net en de Fryske net.

6. De kanonkommisje moat safolle mooglik it petear oangean mei de boarger, mei saakkundigen, minsken út it ûnderwiis, ynstellings en organisaasjes. Sa kin de kommisje him op de hichte stelle fan de ferwachtings en ideeën dy't der yn it fjild libje oer de ynhâld en de tapasberens fan de kanon. Boppedat kin der sa ek mear draachflak kreëarre wurde foar de kanon.
It Kolleezje wol de kommisje graach mei klam meijaan yn dit ferbân ek digitale kommunikaasjemiddels yn te setten.
7. It Kolleezje giet der fan út dat de kanonkommisje him betsjinnet fan in twatalige oanpak en beide rykstalen op lykwaardige wize brûkt.

Mei yn it yn acht nimmen fan dizze oandachtspunten winskje ik de kanonkommisje in soad súkses en wiisheid ta by it gearstallen fan in Fryske kanon. Dy sil neffens planning foar 1 july 2008 klear wêze. As it sa fier is, nim ik graach it kanonrapport en de oanrikkemandaasjes fan de kommisje yn ûntfangst.